

KAPellen en kruisen

nummer 73

december 2016

Barmhartigheid

STICHTING KRUISEN en

KAPellen in LIMBURG

Stichting Kruisen en Kapellen in Limburg

Swalmerstraat 100
Postbus 470
6040 AL Roermond

Telefoon
(0475) 386 747

E-mail
skkl@bisdom-roermond.nl

Website
www.kruisenenkapellenlimburg.nl

Bank
ABN-AMRO
IBAN: NL58 ABNA 05762 20 159
BIC: ABNANL2A

Doel

De stichting, verbonden met het Bisdom Roermond, is als overkoepelende organisatie sinds 1954 actief betrokken bij de zorg voor kruisen en kapellen in Limburg.

Doelstelling is het adviseren en stimuleren van lokale groeperingen en particulieren.

De stichting adviseert op het gebied van restauratie en onderhoud, alsmede bij het oprichten van kruisen en kapellen.

Kapellen en Kruisen

is een uitgave van de Stichting Kruisen en Kapellen in Limburg

Redactie

Wim Clout en Sander van Daal

Donateurs

minimaal € 25,- per jaar

Abonnementen

€ 15,- per jaar

ISSN 1875-1644

provincie limburg

**HUIS VOOR
DE KUNSTEN
LIMBURG**

BISDOM ROERMOND

VAN DE VOORZITTER

Variatie

Herkent u dat? Als je een rode auto koopt, zie je opeens overal rode auto's rijden. Je wist voorheen ook wel dat ze er waren, maar het viel je niet op. Totdat je er zelf een hebt. Dan zie je ze opeens overal. Zo ongeveer ver gaat het mij ook sinds ik mij voor de Stichting Kruisen en Kapellen mag inzetten. Natuurlijk was ik mij ervan bewust dat we in Limburg veel klein-religieus erfgoed hebben. Natuurlijk wist ook wel dat er veel vrijwilligers zijn die zich voor het behoud ervan inzetten. Maar sinds ik voorzitter ben, valt het me nog veel meer op. Het is net alsof je er een nieuw zintuig voor ontwikkelt. Op plaatsen waar ik al jaren langs rijd, zie ik nu opeens een kruis hangen of een kapelletje staan. Soms valt het me zelfs op dat er aan gewerkt is. Want dat gebeurt gelukkig op heel veel plaatsen. Tal van vrijwilligersgroepen zetten zich in om de kruisen en de kapellen te onderhouden en soms zelfs nieuwe te plaatsen.

In deze uitgave van ons tijdschrift krijgt u een mooie dwarsdoorsnede van de enorme variatie aan activiteiten rond het klein-religieus erfgoed. En het gaat gelukkig ook dwars door Limburg, van noord tot zuid. In Ittervoort werd een kerkhofkapel gerestaureerd.

In Cadier en Keer is iets te melden over het 'tandpijnkruis'. De lokale werkgroep uit Elsloo heeft nieuws over een gevelkruis. En er is nieuws uit Maasbree, Nederweert en Schaesberg. Daarnaast waren we met onze stichting present op de Bisdomdag in Abdij Rolduc, geeft de Monumentenwacht advies over dakgoten en hemelwaterafvoeren en duiken we in de geschiedenis van de Lieve Vrouwkes van Limburg. Dit is niet eens een volledige opsomming.

In het bestuur werken we druk aan de digitalisering van ons archief en houden we via het Erfgoedplatform Limburg contact met andere organisaties in onze provincie die actief zijn op het gebied van behoud, beheer en het ontsluiten van monumenten en monumentjes. De conclusie mag zijn dat er een enorme variatie aan activiteiten is rond kruisen en kapellen in Limburg. Hoe meer ik me er in verdiep, hoe meer me opvalt hoeveel er overal gebeurt. Dat is een mooie constatering zo tegen het einde van het jaar. Namens alle leden van ons bestuur wens ik u alvast een Zalig Kerstfeest en alle goeds voor 2017.

*Matheu Bemelmans,
voorzitter*

INHOUDSOPGAVE:

2	Van de voorzitter	12	Schaesbergs wegkruis herdenkt Christus en niet de burgemeester
2	Inhoudsopgave	15	Trieste aanblik ...
3	Heeft u hier al eens aan gedacht?	16	Kleine monumenten van grote betekenis
4	Christiaan Schrinemaekerskruis te Cadier en Keer	21	Kruisen en Kapellen op Bisdomdag
5	Kruisen in de aanbidding	22	De Lieve Vrouwkes van Limburg (11)
6	Gevelkruis te Elsloo	23	Aandachtsgebieden bestuursleden
8	Renovatie van de kerkhofkapel in Ittervoort		
10	Oase van rust		

FOTO'S OMSLAG:

voorzijde: Kruis Schaesberg. Foto Matheu Bemelmans
achterzijde: Mariakapel in Schoonbron. Foto Sander van Daal

Heeft u hier al eens aan gedacht?

door Harrie Kuijpers (archivaris SKKL)

Het zijn voornamelijk ouderen die zich bezig houden met het verzamelen van foto's en gegevens over de kruisen en kapellen in hun woonplaats of een groter gebied. Ikzelf val hier ook onder ☺.

Maar heeft u er wel eens aan gedacht om uw familie te vertellen wat er met uw verzamelde gegevens, foto's, knipsels etc. moet gebeuren als er (onverhoopt) een einde komt aan uw aardse bestaan?

In het verleden zijn er hele collecties gegevens bij het oud papier terecht gekomen, omdat de nabestaanden geen idee hadden wat ermee te doen. Dat is jammer van het werk, de kosten en de moeite die hieraan zijn besteed en van al die unieke gegevens, terwijl ons archief met zoveel kostbaars, door u verzameld, verrijkt had kunnen worden. Op die manier zouden ook anderen er gebruik van kunnen maken voor de geschiedschrijving en documentatie enerzijds en het behoud en beheer van het klein religieus erfgoed anderzijds.

Een nog beter idee is het om **NU** al deze gegevens ook onder te brengen in het archief, dan is er een back-up als er iets met uw computer gebeurt. Dubbel bewaard is dubbel veilig.

Als er een dergelijke collectie materiaal binnen komt, dan wordt deze opgenomen als "collectie dhr. / mevr. - naam" en blijft als geheel bij elkaar. Vervolgens worden de bestanden (indien nodig) gedigitaliseerd en in de betreffende dossiers opgeslagen.

Zo komt er van ieder object (ook van verdwenen objecten) historisch materiaal bij elkaar en is het naderhand mogelijk de geschiedenis van een kruis, kapel of beeld zo goed mogelijk te reconstrueren. Alleen digitaal/gedigitaliseerd materiaal aanbieden kan natuurlijk ook!

Ik hoop hiermee een toch wel moeilijk onderwerp bespreekbaar te maken. Heeft deze oproep u aan het denken gezet, neem dan eens vrijblijvend contact op met het archief. Dat kan via ons e-mailadres: skkl@bisdom-roermond.nl.

Bij voorbaat dank.

Christiaan Schrinemaekerskruis te Cadier en Keer

door Chris Willems

Langs de Rijksweg, komend vanuit Maastricht staat langs deze zeer drukke weg ter hoogte van de Pater Kustersweg, aan de rechter kant, een gedenkteken voor Christiaan Schrinemakers. Aan de voet van deze helling, ter hoogte van de jeugdinstelling, is deze jongeman op 27-jarige leeftijd verongelukt. We nemen de moeite om dit kruis, dat er overigens gehavend bij staat, eens nader te onderzoeken en hopen zo te weten te komen waarom het hier geplaatst werd.

Wie was Christiaan Schrinemaekers?

Volgens gegevens was hij een brouwersgezel van een bierbrouwer uit Maastricht. Hij was op 18 december 1840 op weg om zijn klanten, die een café- of andere horecagelegenheid exploiteerden, van het goudgele gerstenat te voorzien. Het was die dag zeer slecht weer en de wegen waren, zeker in die tijd, dan slecht begaanbaar en spiegelglad. Zo ook de niet geasfalteerde Keerderberg, deze was bijna onberijdbaar. Ter hoogte van de Pater Kustersweg kwam zijn paard, dat een wagen geheel gevuld met volle houten bierfusten trok, niet meer vooruit. Christiaan sprong van de bok om het paard met de hand te mennen om zodoende alsnog boven te geraken. Het paard gleed uit, raakte in paniek, steigerde en trapte naar Christiaan. Hij raakte zwaar gewond en stierf even later ter plekke. Hij was een zeer gezien persoon in de streek en zijn dood zorgde dan ook voor grote verslagenheid.

Herinnering

Na enige tijd plaatste men hier een stenen kruis op de onheilsplek. Het kruis is gekapt uit Naamse natuursteen en voorzien van een passende tekst die het tragische levenseinde van Christiaan Schrinemaekers memoreert. Het kruis werd jaren later onherstelbaar vernield door vandalen, een arm werd eraf geslagen. Men zette er een nieuwe arm aan, maar zonder de inscriptie. Een groot stuk van de tekst is zodoende verloren gegaan. Gelukkig kan men zonder veel moeite de originele tekst erbij denken:

“1840 Den 18 December.

Bid voor de ziel van C.S. Schrinemaekers die hier is Gedood worden door een paart.

Hij was in den ouderdom van 27 jaaren. Hij was geenon dronkar of Gods lasterar.

Daarom bid voor zijne ziel omdat zij mag ruste in vrede”.

Tandpijnkruijs

Het kruis staat er een beetje verwaarloosd bij, hetgeen geen schoonheidsprijs verdient. In de loop der jaren heeft het dienst gedaan als “Tandpijnkruijs”. Men ging er biddend naartoe om verlost te worden van kiespijn. Onderweg naar het kruis mocht men met niemand praten, want alleen dan had deze bedevaartgang een heilzame werking. Tja, wie gaat er tegenwoordig nog bidden bij een tandpijnkruijs met al die tandheekkundigen om ons heen?

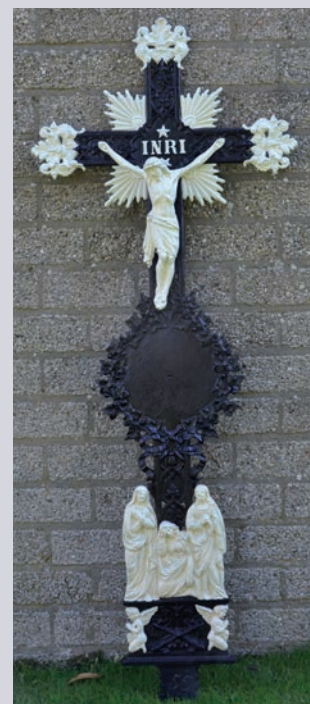

Kruisen in de aanbidding

Chris Willems heeft drie gietijzeren kruisen in de aanbidding om ergens te plaatsen. De kruisen zijn afkomstig van een kerkhof en tegen een kleine vergoeding bij hem afgeleverd. De kruisen zijn in principe klaar om geplaatst te worden. Er worden twee typen kruisen aangeboden. Het eerste, waarvan twee exemplaren aanwezig zijn, is een kruis met een corpus, onderaan de treurende Maria, Johannes en Maria Magdalena en daartussen een rond schild omringd door klimopbladeren waarop een tekst kan worden aangebracht (rechts). Het tweede type kruis bevat een voorstelling van Maria Tenhemelopneming en engelen. Dit kruis is onlangs nog geleverd (links).

Heeft u een mooie bestemming voor één van deze kruisen, neem dan gerust contact op met Chris (contactgegevens staan achterin deze nieuwsbrief). Hij doet er graag afstand van tegen een zeer lage prijs per stuk.

Diefstal van Hagelkruis

In 1979 sloeg het buurtschap 't Heeske in Maasbree de handen ineen om een nieuw hagelkruis te plaatsen. Gezamenlijk met de plaatselijke beeldhouwer M. Hendrickx werd er een prachtige plek gecreëerd. Men kreeg er uit handen van prins Claus zelfs een prijs voor onder het motto: *een buurt waar pit in zit*. Jaarlijks kreeg het corpus een grondige onderhoudsbeurt. Dan plots, op zaterdag 8 oktober, kreeg ik een telefoontje: "Ton, ze hebben het corpus gestolen." Het corpus is van het kruishout geroofd en daardoor zullen er flinke beschadigingen veroorzaakt zijn, te zien aan de resten die achter zijn gebleven. Wie rooft er nu een corpus van het kruis? We kunnen ook hier de woorden van Christus aanhalen: "Vader vergeef het hun, want ze weten niet wat ze doen."

Gedachteniskruis op een nieuwe plek

Door diverse oorzaken moesten we voor het kruis "op de Kemp" een andere locatie zoeken. Er zijn natuurlijk vele plekken waar een kruis kan staan. Maar bij het aanvragen van een vergunning bij de gemeente bleken er weinig plekken over te blijven. Maar we gaven de moed niet op en vonden een heel mooie locatie; de plaatsing is geschied.

Bert van Roy droeg na ruim 30 jaar toezicht op dit kruis over aan de familie Hendrickx, de bewoners van het kloosterpand in Maasbree. De stichting Maasbree is Bert van Roy zeer dankbaar voor zijn werk dat hij voor ons heeft gedaan, en we danken de familie Hendrickx voor hun spontane toezegging "wij zorgen in de toekomst voor het kruis."

door Ton Boots

Oud corpus aan nieuw gevelkruis te Elsloo

door Piet van Mólken en Roy Jaspers

Blad 4.
Toestand en conditie van het kruisbeeld.

Door invloeden van het klimaat waarin het kruisbeeld zich over langere tijd bevond is ernstige schade ontstaan. In het materiaal is een actief corrosieproces aanwezig. Het materiaal is sterk gecorrodeerd en is aangetast door zink/tinpest. Op meerdere plaatsen is het materiaal sterk aangetast, hier hebben zich corrosiebulten gevormd en er zijn putten in het materiaal ontstaan. Door de sterke corrosiewerking is plaatselijk vervorming aan het oppervlak ontstaan en zijn details deels verloren gegaan. Het heeft een ruwe structuur aangenomen. Het geheel is sterk vervuild. Door het corrosieproces worden details aan het oog onttrokken.

Details van de lendendoek, de vingertoppen van de rechterhand en het oppervlak aan de rug.

De nostalgische vakwerkgevel van het Streekmuseum Elsloo is vanaf 19 juli 2016 verfraaid met een oude corpus op een nieuw gevelkruis. Het corpus is al vele jaren in het bezit van het museum, maar eigenlijk is er weinig van bekend. Tijdens het bombardement van Geleen (in de nacht van 5 op 6 oktober 1942) was het van een gevel afgevallen, en daarbij raakte het zwaar beschadigd. Aan de rug ontbreekt een stuk en een arm is afgebroken. De laatste eigenaar had niemand in de familie die het wilde hebben, dus was hij ermee naar het museum gegaan.

Zou het museum geen interesse hebben, dan werd het corpus weggegooid. Gelukkig heeft men het opgeslagen in het museumdepot, want er was nog niet direct een bestemming voor. Toch liet het museumbestuur een onderzoek doen door een gespecialiseerd bureau naar de toestand van het beeld, met de bedoeling om het wellicht eens te laten restaureren.

Het 66 cm lange corpus, dat vervaardigd is uit zink, bestaat uit losse onderdelen die aan elkaar gesoldeerd zijn met lood en tin.

Vermoedelijk is het beeld al vanaf 1950 opgeslagen in een ruimte met veel klimaatschommelingen, waardoor er ernstige schade is opgetreden aan het materiaal. Een actief corrosieproces was gaande. Aan de buitenkant kon men de gevolgen van zink- en tinpest goed waarnemen. Er moest snel iets gedaan worden, want anders bleef er niet veel meer over van het kunstobject.

Op initiatief van onder meer de conservator van het streekmuseum heeft de Stichting Kleine Monumenten Stein besloten om tot restauratie van het corpus over te gaan en het te voorzien van een passend houten gevelkruis met achterwand en dak. Het nieuwe kruis bezit klaverbladvormige uiteinden die het traditionele karakter benadrukken. De donkerrode kleur komt overeen met oude huisstijl van het streekmuseum. Als achtergrond is gekozen voor een vereenvoudigde klokvormige wand, die in het Zuid-Limburgse Heuvelland op meerdere plaatsen te zien is bij vakwerkboerderijen. Het tentdakje heeft aan de rand een driepas, en rust op consoles. Hierdoor ontstaat er als het ware een sobere nis in neogotische stijl die perfect aansluit op de vorm van het kruis. Omdat het kruis gaat hangen aan een zwart-witte vakwerkgevel is het achterdeel en het dak uitgevoerd in een lichtgrijze kleur. Zo gaat alle aandacht uit naar het door kunstenaar Henk Tummers gerestaureerde corpus.

Het geheel vormt een opvallende blikvanger op de vernieuwde museumbinnenplaats. Al vanaf de weg is het gevelkruis zichtbaar. Hopelijk verleidt dit passanten tot een bezoek aan het museum. Binnenkort zal er ook nog een nieuw monumentenplaatje bij geplaatst worden! En dan is er weer een nieuwe ent aan de stam van de Kleine Monumenten in Stein toegevoegd.

Aan dit project hebben de volgende personen een belangrijke bijdrage geleverd: Henk Tummers (restaurateur), John Goossens (schilder), Jan Bours (houtbewerking), Jan Nijsten (initiatiefnemer), Roy Jaspers (ontwerp), Lei van Mulken en Jim Hamers.

Op zaterdag 1 oktober 2016 werd er een officieel tintje aan gegeven: na het openingswoord van voorzitter Piet van Mólken, zegende pastoor R. Achten het corpus in, in aanwezigheid van wethouder D. Hendrix van de gemeente Stein, bestuur en vrijwilligers van het Streekmuseum Elsloo, bestuursleden van de Stichting Kleine Monumenten Stein en diverse genodigden. Daarna werd afgesloten met koffie en vlaai in de binnenkort te openen nieuwbouw van het Streekmuseum.

Dhr. John Goossens, maker van het gevelkruis

Leden van de Stichting Kleine Monumenten Stein

Renovatie van de kerkhofkapel in Ittervoort

door Jac Daemen

Op zondag 16 oktober werd in Ittervoort onder grote belangstelling de gerenoveerde kerkhofkapel ingezegend. Al in juli 2013 voorspelde Ben Brader z.g. in dit blad (nummer 59, juli 2013, blz. 9) dat het zou lukken, maar dat er nog een lange weg te gaan was!

En inderdaad, het was een lange weg, maar de doelstelling om het op een bunker lijkende gebouw weer het aanzien van een kapel te geven, is volledig geslaagd. Omdat de kapel langs de Napoleonsweg gelegen is en het nu ruim 6 meter hoge, "gebroken wit" geverfde gebouw op de naar de weg gerichte achterkant voorzien is van een groot kruis, is het voor alle verkeer duidelijk zichtbaar. Ook het interieur van de kapel is vernieuwd en het gehele kerkhof is opgeknapt. Alle bezoekers zijn dan ook zeer tevreden over het resultaat.

Geschiedenis van de kapel

De kerkhofkapel in Ittervoort staat wel op een heel bijzondere plaats. Ze is gebouwd aan de sterk meanderende Itterbeek langs de door de Romeinen aangelegde heerbaan Tongeren-Maaseik-Ittervoort-Heel-Kessel-Baarlo. Volgens een Keulse Kroniek uit 1499 zou er in de Romeinse tijd zelfs een tempel van de godin Juno gestaan hebben.

De oudste vermelding van de kerk vinden we in een oorkonde uit het kapittelarchief van de Abdij van Thorn uit 1299, waarin de kerk een filiaalkerk van Thorn wordt genoemd. Uit archiefstukken blijkt dat er in 1367 al reparaties aan de kerk verricht moeten worden.

In 1844 wordt ze wegens bouwvaligheid afgebroken.

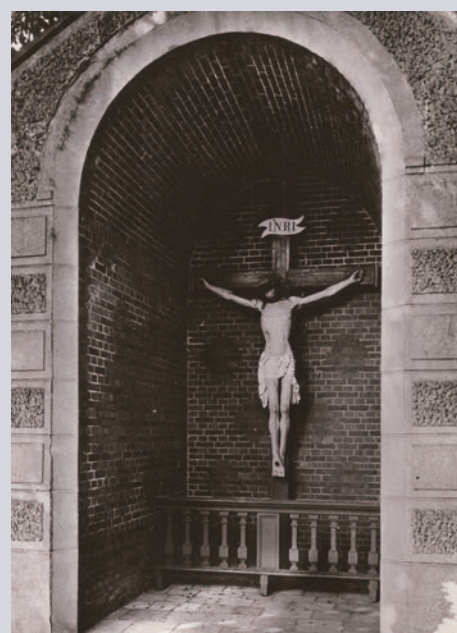
Ter vervanging wordt de andere zijde van de Napoleonsweg een nieuwe zogenaamde waterstaatskerk gebouwd, die in 1894 van de nog bestaande toren wordt voorzien en wordt vervangen door nieuwbouw in 1935.

Bij de sloop van de middeleeuwse kerk blijft de torenvoet gespaard. Deze wordt ingericht als open kapel. Ook deze kapel zal ongetwijfeld in de loop der jaren diverse keren gerestaureerd zijn. Daarvan wordt in De Nieuwe Koerier van 14.08.1903 melding gemaakt met het artikeltje "Ittervoorts doodenakker": "uit de verte aanschouwt men den op eene fraai gerestaureerde kruiskapel geplaatsten Engel". Deze engel is helaas tijdens de restauratie in 1985 samen met het puin afgevoerd.

In de "Notulen van de vergaderingen van de kerkfabriek te Ittervoort"

wordt in december 1970 opgemerkt: "Het kapelletje op het kerkhof is bouwvallig en staat op instorten".

Toch zou het door een discussie over de monumentenstatus en subsidieverstrekking nog tot 1985

duren voordat de kapel gerenoveerd is. Omdat de directeur van de Rijksdienst voor Monumentenzorg al in 1973 had geadviseerd om alle pleisterwerk te verwijderen om daarna een beter restauratieplan te kunnen opmaken, werd dit advies bij de renovatie opgevolgd.

Toen echter bekend werd dat er uit geldgebrek toch geen subsidie verleend zou worden, werd in 1985 aan Monumentenzorg gevraagd een consolidatie programma te mogen starten. Om de mergel te beschermen werd om het gebouw een muur gemetseld. Op deze muur werd vervolgens een 3 cm dikke cement-laag aangebracht. Het dak werd voorzien van een laag vloertegels. De muren aan de binnenkant werden van een stuclaag voorzien.

Huidige renovatie

Het initiatief voor de renovatie wordt al in 2013 genomen door de werkgroep kerkhofonderhoud van de Senioren Vereniging. Vooral met Allerzielen, als het kerkhof er op zijn best uitziet, is de kapel de werkgroep "een doorn in het oog". Elk jaar moet het onkruid van het dak worden verwijderd en doordat het dak lekt, valt binnen in de kapel het stucwerk van de muren.

Na overleg met het kerkbestuur wordt contact met Ben Brader opgenomen, die, zoals uit het begin van

dit artikel blijkt, meteen enthousiast is. Hij draagt de naam van architect Jac Schoenmakers uit Panheel aan, die o.a. ook de ontwerper is van de Jacobskapel in de Voorstad van Roermond. Uit diens onderzoek blijkt dat de binnenmuren en het tongewelf van de kapel uit rode gezande baksteen vermoedelijk in de loop van de 20ste eeuw zijn opgetrokken.

Dit zou betekenen dat er tussen ca. 1900 en ca. 1970 nog een renovatie moet hebben plaatsgehad.

Bij navraag bij de secretaris van de kerkfabriek in 1970, zegt deze zich te herinneren dat de binnenmuren en het gewelf en ook het pleisterwerk aan de buitenkant dateren uit 1935 toen ook de nieuwbouw van de huidige kerk plaatsvond. Maar in de ons bekende archieven is daar helaas niets over terug te vinden.

Een werkgroep wordt gevormd, bestaande uit Ben Brader, Jac Schoenmakers en Jac Daemen, laatstgenoemde namens de werkgroep kerkhofonderhoud.

In januari 2014 wordt de aanvraag omgevingsvergunning bij de gemeente Leudal ingediend. Nadat de vergunning in april is verleend, wordt gestart met het voorbereiden van diverse acties om de benodigde ruim € 16.000,- bij elkaar te krijgen. Er worden gesprekken gevoerd met de dorpsraad om de gehele gemeenschap van Ittervoort bij het project te betrekken.

Via nieuwsbrieven voor de leden van de Seniorenvereniging Ittervoort (SVI), informatie via de media, via diverse websites, o.a. die van het Cluster Emmaüs en via huis aan huis flyers worden de diverse acties aangekondigd en gevolgd, zoals deelname aan de actie "Leudal schoon aan de Maas" in zowel 2014, 2015 als 2016; de actie "Spaar-centen voor de kapel in 2015; een boekenmarkt met dienstenvulling in 2015, een loterij en

een tweede boekenmarkt in 2016. Inmiddels is eind 2014 van de gemeente Leudal ook de in januari aangevraagde subsidie ontvangen. Als kers op de taart wordt aan vertegenwoordigers van de werkgroep kerkhofonderhoud op 22 mei tijdens een feestelijke vergadering in Venray door het bestuur van de Stichting Wilhelmina Sangers Cultuurprijs een oorkonde uitgereikt, waarmee ze voor het project een prijs toegekend krijgen van € 2.500,-.

Medio 2015 wordt een vergadering belegd met diverse bedrijven in de regio die toegezegd hebben aan de renovatie te zullen meewerken. Als dank wordt aan de Thornerstraat bij de ingang van het kerkhof een reclamebord geplaatst met daarop hun naam en logo.

De werkzaamheden vorderen "langzaam maar zeker", niet alleen omdat sommige aanpassingen meer tijd vragen dan verwacht, maar ook omdat rekening gehouden moet worden met de beschikbare tijd van vrijwilligers en sponsors.

Bovendien ontstaan gaandeweg allerlei wensen om ook het kerkhof aan te passen: bomen vlak bij de kapel worden gerooid en elders vervangen; de pilaren bij de entree worden vernieuwd; wildgroei van struiken wordt verwijderd of door onderhoudsvriendelijke planten vervangen; enz..

Maar ook hierbij is er de volle medewerking van sponsors en vrijwilligers uit zowel de werkgroep kerkhofonderhoud als daarbuiten.

Naarmate de renovatie vordert, maar vooral als de kapel geschilderd is met een onverwachte kleurstelling, komen er niet alleen inwoners van Ittervoort, maar ook wandelaars kijken of kapel en kerkhof echt zo mooi zijn geworden als ze gehoord of van verre gezien hebben. Een beter compliment kun je je niet wensen.

De kapel van Onze Lieve Vrouw van Rust, gelegen op de Mildert. Foto: Alfons Bruekers.

Ingeklemd tussen snelweg A2, Kanaal Wessem-Nederweert, de spoorlijn Weert-Roermond en de Roermondseweg, ligt in een bosrijke omgeving de Nederweerder buurtschap Mildert. Een handvol boerderijen, buitenhuizen en een pittoreske kapel vormen een oase van rust. Ooit lag hier in de buurt de gemeentelijke executieplaats, waar ter dood veroordeelden werden opgehangen, verbrand of gevierendeeld.

Niet alleen bij publieke terechtstellingen ging het er op de Mildert ruw aan toe. De bewoners van de boerderijen van de Mildert waren vroeger bovengemiddeld blootgesteld aan de gevolgen van oorlog en geweld. Want in tegenstelling tot andere buurtschappen in de regio Weert-Nederweert, beschikte de Mildert niet over een eigen omgrachte en omwalde vluchtschans waar men in tijden van oorlog of doortrekkende bendes met have en goed naar toe kon vluchten.

Dat leidde vaak tot schrijnende situaties, zoals bijvoorbeeld een incident in de nacht van 26 op 27 maart 1726.

De aan lager wal geraakte gebroeders Werner en Heijn Roest, landjonkers en benedeleden die het kasteel Ensenbroeck in Kelpen-Oler bewoonden, hadden met twee handlangers huisvredebreuk gepleegd in de boerderij van Heijn Joosten. Toen het echtpaar des huizes hen met grote tegenzin een

maaltijd voorzette en het brood sneed, waren de heren in woede ontstoken. Uit zuinigheid hadden de bewoners het brood namelijk te dun gesneden en daardoor raakten de ongewenste bezoekers geïrriteerd. Om zich te wreken haalden de ongenode gasten alle draagbare goederen uit de boerderij en transporteerden die van de Mildert naar hun kasteel Ensenbroeck, waar ze de buit onderling verdeelden. De familie Joosten verbouwde achterlatend in hun boerderij.

Dirck van de Port, een rijke vrijgezel uit Swartbroek bij Weert, schonk in het jaar 1758 een groot rentdragend kapitaal aan de inwoners van de Mildert. Het was hem namelijk een doorn in het oog dat de inwoners zover verwijderd van hun parochiekerk in Leveroy woonden, dat zij op doordeweekse dagen niet naar de Heilige Mis konden. Hij

wilde dat er met de rente van zijn schenking een kapel zou worden gebouwd, te wijden aan Onze Lieve Vrouw. Het was de bedoeling dat de naburen daar dan de rozenkrans konden bidden en niet meer naar het verre Leveroy hoefden te lopen. Aldus geschiedde. In 1912 namen de bewoners van de Mildert het initiatief om de inmiddels bouwvallige kapel te vernieuwen. De pastoor van Leveroy vond het allemaal maar niks en werkte het initiatief op allerlei manieren tegen. Tevergeefs, de nieuwe kapel kwam er toch.

Tot op de dag van vandaag wordt er Onze Lieve Vrouw van Rust vereerd. Die variant was geïnspireerd op de verering van de gelijknamige Maria in Heppeneert bij Maaseik in Belgisch-Limburg. Zoals haar naam al suggereert, werd zij vooral aangeroepen om tot rust te komen. Er werd op de Mildert intensief

gebeden bij huilbaby's en tegen zinderende hoofd- en tandpijn. Maar ook tegen nachtmerries en het onderdrukken van erotisch getinte dromen werd haar hulp ingeroepen. In de kapel worden nog steeds kaarsen gebrand. Omringd door het jachtige trein- en autoverkeer van de moderne tijd blijkt Onze Lieve Vrouw van Rust nog steeds een functie te hebben.

Bron: www.afstandmeten.nl. De rode ster markeert de locatie van de kapel.

"Hier rust Onze Lieve Vrouw van Rust". Foto: Alfons Bruekers.

Schaesbergs wegwkruis herdenkt Christus en niet de burgemeester

door Matheu Bemelmans

Wegkruisen zijn vaak opgericht om actuele gebeurtenissen te markeren of te herdenken. We kennen kruisen die herinneren aan ongelukken of moorden. Ook bij feestelijke gebeurtenissen werd en wordt soms een kruis opgericht. Zo staat er op de Hoofdstraat in Schaesberg (gemeente Landgraaf) een jubileumkruis. Alleen leggen veel mensen de link naar een verkeerd jubileum.

Veel inwoners uit de Landgraafse kern Schaesberg kennen het grote hardstenen kruis dat nu op de hoek van de Hoofdstraat/Brandhofstraat staat. Het kruis werd in 1925 opgericht. Toen stond het aan de overkant van de weg, op de Markt. Er zijn nog mooie historische foto's van het kruis te midden van een partij bomen. Helaas werden die bomen begin jaren zestig van de vorige eeuw gekapt. Maar het kruis heeft daar nog lang gestaan. Het zal ergens in de jaren tachtig geweest zijn dat het bij de zoveelste herinrichting van het gebied naar de overkant van de weg is verplaatst.

Daar staat het kruis nu al vele jaren op een prima plek in een mooi plantsoen. Tot zover niets bijzonders. Maar wie zich in de historie van het kruis verdiept, komt

in diverse beschrijvingen van de gemeente Landgraaf en de plaatselijke heemkundevereniging een vreemd verhaal tegen. Een verhaal dat waarschijnlijk niet klopt, of op z'n minst maar deels juist is.

Burgemeester

Mijn aandacht werd hierop gevestigd, doordat we dit jaar in de katholieke kerk een Heilig Jaar hebben gevierd. Zo'n jaar wordt ook een Jubeljaar genoemd. Op zoek naar klein religieus erfgoed dat verband houdt met eerdere jubeljaren, kwam ik bij het kruis in Schaesberg uit. In de sokkel staat namelijk met grote letters: 'Jubeljaar 1925'. Met daarboven de tekst 'Myn Jezus Barmhartigheid'. Twee vliegen in een klap: we hebben niet alleen een kruis uit een eerder Jubeljaar, maar ook nog een dat past bij het

thema van 2016 als Jaar van de Barmhartigheid.

Maar wie vervolgens informatie over het kruis gaat zoeken, komt bij een heel ander verhaal uit. Diverse documenten vermelden dat het kruis in 1925 werd opgericht bij het 30-jarig ambtsjubileum van burgemeester M. Quaedvlieg van Schaesberg. Hij was in 1895 tot burgemeester van de toen nog zeer agrarische gemeente Schaesberg benoemd. In zijn lange ambtsperiode (hij zou tot 1934 aanblijven) barstte het dorp uit z'n voegen en transformeerde het tot een van de kerngemeentes in de mijnstreek.

Tijdens het bestuur van burgemeester Quaedvlieg werd Schaesberg aangesloten op het spoorwegnetwerk, vestigden zich maar liefst twee mijnzetels (Staatsmijn Wilhelmina en ON-II) binnen de grenzen van de gemeente en was het aantal inwoners zo ongeveer verzesvoudigd: van ongeveer 1.200 naar bijna 7.000. Alle reden dus zou je kunnen zeggen om in 1925 de burgemeester bij zijn 30-jarig jubileum eens flink in het zonnetje te zetten. Dat dit bestond uit oprichten van een religieus teken – een wegwkruis – is voor die tijd niet vreemd.

Alleen, het klopt zeer waarschijnlijk niet. Laat ik het preciezer formuleren: ik heb geen enkele bron kunnen vinden die dit bevestigt. Wel zijn er berichten die een verhaal vertellen dat veel meer aansluit bij de sociale ontwikkelingen van die tijd én bij het Heilig Jaar of Jubeljaar dat in kerkelijke kringen in 1925 werd gevierd.

Joodse traditie

Eerst iets over die jubeljaren. Die term is heel oud en stamt uit een oude joodse traditie om elk zevende jaar als een bijzonder jaar te vieren: een sabbatjaar. De naam geeft al aan dat het een rustjaar was: akkers werden niet ingezaaid en wijngaarden werden niet gesnoeid om de grond en de planten rust te geven. (Zie Leviticus 25)

Na zeven sabbatjaren – zeven keer zeven is negenenveertig jaar – werd in het vijftigste jaar een héél bijzonder jaar gevierd: een Jubeljaar. In zo'n jaar werden alle oude schulden vereffend en bijvoorbeeld land weer teruggegeven aan de rechtmatige eigenaar. Zo kon iedereen weer met een schone lei beginnen. Na 50 jaar was er ook een generatie voorbij gegaan en het idee was dat je nieuwe generaties niet moet opzadelen met fouten uit het verleden. De link met het thema barmhartigheid is dan snel gelegd. Alle schulden werden symbolisch op een bok geladen, die vervolgens de woestijn ingestuurd werd: de zondebok.

De katholieke kerk heeft in de Middeleeuwen dat oude idee van een Jubeljaar overgenomen. Vanaf het jaar 1300 wordt er in de kerk van tijd tot tijd een Heilig Jaar gevierd. Aanvankelijk ook om de 50 jaar en al in de loop van de 14^e eeuw werd dit om de 25 jaar. Af en toe maakt de paus gebruik van zijn bevoegdheid om een bijzonder heilig jaar uit te roepen. Dat gebeurde onder meer in 1933, in 1983 en nu in 2016.

Onthulling

Maar het betekent ook dat 1925 een regulier Jubeljaar was. De tekst op het kruis in Schaesberg slaat dus niet op het ambtsjubileum van de burgemeester, maar op het Heilig Jaar dat toen in de kerk werd gevierd. De tekst 'Myn Jezus Barmhartigheid' onderstreept dat nog eens. Oude krantenverslagen uit juni 1925 berichten uitvoerig over de onthulling van het kruis. Het Limburgsch Dagblad van 16 juni 1925 schrijft dat de zondag ervoor de onthulling had plaatsgevonden.

's Ochtends had al de processie getrokken, maar dat was volgens de krant voor veel Schaesbergenaren geen enkele reden om 's middags niet naar het lof te komen en aansluitend aan een tweede processie deel te nemen. Deze trok van de Petrus en Pauluskerk naar de Markt, waar in aanwezigheid van veel verenigingen het nieuwe kruis werd ingezegend.

De onthulling gebeurde inderdaad door burgemeester Quaedvlieg, die zich daarbij van zijn pastorale kant liet zien. Volgens de krant sprak hij *'eenige warm-gevoelde woorden tot de omstanders in 't bijzonder als burgemeester tot heel de Schaesbergsche bevolking hun duidend het symbool dat hier werd gegeven, het kruisbeeld te plaatsen op de Markt, dat toch te centrum van het dorp verbeeldde. "Zoals de Heer nu in het centrum van onze woonst staat, zoo moet hij ook staan in het centrum van ieder bewoner: d.w.z. in het hart".'*

Welke burgemeester zou dat anno 2016 nog zo zeggen? Maar, over zijn jubileum of de relatie tussen het nieuwe wegkruis en zijn jubileum wordt met geen woord gerept. Als daarvan sprake was geweest, zou het zeker in dit verslag vermeld zijn. Ook de andere Limburgse krant van die tijd, de Limburger Koerier, schrijft wel over de onthulling, maar niet over het jubileum. Wat wel vermeld wordt, is dat pastoor Schatten uitlegde hoe *“het ongelooft, vooral in het wezen van het verderfelijke socialisme trachtte in onze Limburgse gauwen, in de mijnstreek zijn kop boven te steken. Dit mocht niet, dit zou niet gaan!”* aldus de pastoor. Het bewijs van de strijd tegen het ongelooft, was volgens hem de plaatsing van zo'n krachtig kruisbeeld midden in het dorp. Daarmee lijkt de plaatsing van het kruis eerder een sociaal-kerkpolitiek doel in de opkomende mijnstreek, dan een werelds jubileum van een burgemeester te dienen. Al konden die belangen in die tijd door elkaar lopen.

Interpretatie

Hoe dan ook, nergens wordt iets vermeld over het jubileum van burgemeester Quaedvlieg, dat trouwens in april van dat jaar al gevierd was. Ook in de verslagen over dat jubileum wordt met geen woord over het wegkruis gerept. Waardoor de conclusie gerechtvaardigd lijkt dat de latere optekenaars van de geschiedenis van dit kruis het woord Jubeljaar verkeerd geïnterpreteerd hebben en per abuis aan het jubileum van de burgemeester hebben gekoppeld.

Wel leren we uit het artikel van het Limburgsch Dagblad van 16 juni 1925 nog twee andere interessante dingen, namelijk dat er voorheen op dezelfde plek al jaren een ander *“onooglijk”* kruis had gestaan, dat door de herinrichting van de Markt was komen te vervallen. Het tweede opmerkelijk feit is, dat het nieuwe kruis in Schaesberg werd gemaakt *“naar het model en groote van het welbekend kruis op het Wilhelmiplein in Heerlen”*.

Dit kruis werd vijf jaar daarvoor geplaatst en staat er nog steeds. In de verte lijken beide kruisen inderdaad wel een beetje op elkaar, maar het gaat te ver om te zeggen dat het kopieën van elkaar zijn. Hetgeen een andere (niet bewezen, maar naar mijn overtuiging wel ware) stelling bevestigt, namelijk: dat Schaesbergenaren wel naar Heerlen lonken, maar uiteindelijk toch hun eigen gang gaan.

Trieste aanblik ...

door Harrie Kuijpers (archivaris SKKL)

Het is weer herfst... en dan word ik altijd een beetje triest...

Het regent vaker en de bladeren verkleuren en dansen in de wind. Soms maak ik een wandeling en kom ik ook langs enkele kruisen waaraan nog een krans hangt die er in de Goede week is opgehangen.

Die aanblik maakt me nog triester, die krans had toch uiterlijk met Pinksteren verwijderd moeten zijn. Nu is het alleen nog maar een symbool van achteruitgang en verval. Dat kan toch niet de bedoeling zijn van de krans die als hulde aan Gods Zoon met Pasen is vervaardigd.

Daarom deze oproep aan alle mensen of werkgroepen die de taak op zich genomen hebben om in het voorjaar een kruis te versieren: denk er s.v.p. aan om deze versiering weer op tijd te verwijderen.

In het eerste nummer van 2017 van Kapellen en Kruisen, zal een artikel verschijnen over de symboliek rondom deze versieringen, geschreven door drs. Wim Clout, pastor en vicevoorzitter van Stichting Kruisen en Kapellen Limburg. Wellicht interessant voor alle vrijwilligers die zorg dragen voor de vele kruisen in ons Limburgse land.

Nogmaals.. versieren is prima, op tijd opruimen hoort daar echter ook bij!

Om duidelijk aan te geven wat ik bedoel, heb ik gezocht naar enkele foto's van hetzelfde kruis met een 'verse' krans en een 'over datum', maar die heb ik helaas niet kunnen vinden. Hierbij een paar voorbeelden uit november 2012.

Met uw medewerking wordt de aanblik dan misschien 'minder triest'.

Inventarisatie kleinschalig erfgoed voor subsidieregeling

De provincie Limburg heeft een miljoen euro gereserveerd voor het onderhoud van kleinschalig erfgoed, waaronder kruisen en kapellen. De reservering van het geld is aangekondigd in de nieuwe monumentennota 'Monument in Beweging', die de provincie dit voorjaar heeft gepresenteerd. Om uit te maken waaraan het geld besteed moet worden, wordt momenteel een inventarisatie uitgevoerd door het IKL (Stichting Instandhouding Kleine Landschapselementen in Limburg).

Deze inventarisatie heeft betrekking op karakteristiek, kleinschalig en landschappelijk georiënteerd, niet-monumentaal erfgoed vanuit de lokale samenleving en gemeenten. Dit kan klein religieus erfgoed zijn, maar bijvoorbeeld ook bakhuisjes, waterputten, kleine natuurgebieden, etc. Het zijn de gemeenten die bij de provincie een bijdrage uit deze reservering kunnen vragen. Ook de inventarisatie gebeurt via de gemeenten. De bijdrage van de provincie kan nooit hoger zijn dan 25 procent van de projectkosten. Het is vooral bedoeld als stimulans voor gemeenten om zelf aan het onderhoud van dit erfgoed mee te werken.

Belangrijke speerpunten bij deze 'regeling' zijn het bevorderen van participatie van lokale werkgroepen of verenigingen.

De projecten moeten geschikt zijn om bij de uitvoering lokale vrijwilligers te betrekken. Ook worden de projecten beoordeeld op de vraag in hoeverre schoolgaande jongeren erbij betrokken kunnen worden. En het vertellen van lokale (geschiedenis)verhalen wordt als belangrijk speerpunt gezien.

Dit sluit perfect aan bij het beleidsplan van de Stichting Kruisen en Kapellen in Limburg. Ook de meeste lokale werkgroepen voor kruisen en kapellen voldoen aan een of meer van deze speerpunten. Om in aanmerking te komen voor een bijdrage is het dus van belang dat de eigen gemeenten in het kader van deze inventarisatie zoveel mogelijk op de hoogte zijn van lopende of komende projecten. Hoe alle projecten precies aangemeld moeten worden, is op dit moment nog niet helemaal duidelijk. Maar omdat de inventarisatie via de gemeenten verloopt, is het in ieder geval verstandig om als lokale werkgroep goede contacten met de eigen gemeente te onderhouden en te zorgen dat projecten daar bekend zijn.

Op 1 april 2017 (geen grap) moet de inventarisatie helemaal afgerond zijn. Daarna worden alle aangemelde projecten beoordeeld en kan toekenning van subsidiebijdragen plaatsvinden.

Met het koude en natte jaargetijde voor de deur is het goed om aandacht te besteden aan de waterdichtheid en afvoer van hemelwater bij bouwwerken. Lood, zink en koper zijn veel gebruikte metalen voor het afdichten van bouwdelen en de verbindingen tussen bouwdelen, alsook voor het afvoeren van hemelwater. Het zeer buigzame lood kan in de locatie zelf in de juiste vorm worden gesneden, geknipt of geklopt. Platen van zink of koper worden meestal vooraf in de werkplaats in de juiste vorm geknipt, gezet, gekant of gebogen. Goten en afvoerpijpen zijn kant-en-klaar leverbaar in standaardmaten.

Krimpen en uitzetten

Een kenmerk van metalen is dat ze onder invloed van temperatuurverschillen kunnen uitzetten en krimpen. Een altijd doorgaand proces dat op den duur de kwaliteit van het metaal ernstig kan aantasten. Omdat ook de lengte van het materiaal veranderlijk is, moet het met voldoende speling worden aangebracht, zodat het vrij kan bewegen. Dit geldt vooral voor zink, dat veel wordt gebruikt voor goten en dakafwerkingen. Zink “werkt” beduidend meer dan bijvoorbeeld koper. Het is daarom aan te raden zinken onderdelen aan te brengen bij een gematigde temperatuur (12 à 15° C). Ze kunnen dan zowel krimpen als uitzetten zonder dat al te grote spanningen ontstaan.

Lood

Lood is een handig materiaal om gevoelige plaatsen van een gebouw of constructie waterdicht af te schermen. Daarom wordt het bijvoorbeeld veel gebruikt om de balkeinden van houten kruisen af te werken. Die krijgen dan een “lodenmuts”. Daarnaast is lood het meest geschikte materiaal voor “loketten”. Dat zijn de trapsgewijs in een gevel gemetselde plakjes lood die er voor zorgen dat tussen de gevel en het aansluitende dakvlak geen water kan indringen.

Opstaande loodslabben of -loketten

Lood heeft twee opvallende eigenschappen: het is (lood)zwaar en het is zacht. Een constructie waarop een substantiële hoeveelheid lood wordt aangebracht, moet op een flinke belasting berekend zijn. Dit kan bijvoorbeeld van belang zijn als de nok van het dak met lood wordt bekleed.

Omdat lood zo zacht is, kan het gemakkelijk worden bewerkt. Je kunt het snijden met een mes of knippen met een blikchaar. Er zijn diverse manieren waarop lood be-

vestigd kan worden. Het mooiste is als het tijdens de bouw (gedeeltelijk) wordt ingemetseld. Een andere mogelijkheid is het naderhand slijpen van een voeg, waarin het lood met loodproppen wordt vastgezet. De voeg wordt vervolgens gevuld met voegspecie. Onder bepaalde omstandigheden kan het lood ook worden bevestigd met nagels met een brede, platte kop. Dit brengt echter risico's met zich mee, zoals inscheuren of lekkage langs de nagels.

Advies van de vakman is hierbij noodzakelijk.

Lood is in bijna elke vorm te brengen. Dat gebeurt meestal door de plak of strook met een afgerond houten voorwerp (zoals een loodklopper) gelijkmatig in de gewenste vorm te kloppen. Als een loodslab of loket door een storm onverhoopt is opgewaaid, kun je deze – mits veilig bereikbaar – zelf weer in model brengen. Gebruik hierbij nooit scherpe of harde voorwerpen. Ben voorzichtig met zelf loodgieten.

Lood heeft een laag smeltpunt en kan in principe in een pannetje op het vuur vloeibaar worden gemaakt. In het verleden werd vloeibaar lood gebruikt voor afdichtingen. Zo kunnen metalen kruisen en ornamenten vastgegoten zijn in natuurstenen sokkels en dergelijke. Op internet zijn vele instructies en tips te vinden over zelf loodgieten. Toch is dit niet echt aan te raden, lood is namelijk giftig. Vraag voor reparaties aan loodverbindingen liever de vakman. Onder de juiste condities gaat lood vele jaren lang mee. Het kan ontelbare malen nat worden en weer opdrogen zonder noemenswaardig te slijten. Het is wel van belang om te voorkomen dat lood aan de onderkant langdurig nat blijft, door condensatievocht en slechte ventilatie. Het materiaal wordt dan versneld omgezet tot loodoxide, dat herkenbaar is als een witachtig poeder. Daarnaast is lood gevoelig voor zuren uit eikenhout, algen en korstmossen en voor (grote hoeveelheden) vogelmest. Lood is te koop op rollen van diverse breedtes en lengtes. Het is echter vooral van belang om goed

Ondeskundige uitgevoerde reparatie

“Bak- en braadwerk”

op de dikte van het lood te letten. Die moet voldoende zijn voor de beoogde toepassing. Kies het materiaal in elk geval niet te licht, omdat hierdoor de kans op opwaaien groter wordt. Het is vaak nuttig om een kleinere hoeveelheid lood als reserve achter de hand te hebben voor noodreparaties.

Zink

Hoewel zink behoorlijk corrosiebestendig is, moet steeds een voldoende zware kwaliteit worden gekozen. Dat maakt de materiaalkosten wel wat hoger, maar de constructie gaat dan ook aanzienlijk langer mee. Onderdelen van zink worden onderling verbonden door solderen. Vanwege het eerder beschreven krimpen en uitzetten mag zinkwerk in goten, op daken, tegen wanden of als bekleding van gevels en schoorstenen nooit strak en star worden vast gezet. De vakman zal dan ook geen nagels maar klangen gebruiken. Klangen zijn gebogen strookjes zink die de constructie op hun plaats houden en voldoende ruimte laten voor het “werken” van

het materiaal. Verder geldt dat voor het op juiste wijze aanbrengen van zinkwerk een flinke dosis vakmanschap vereist is. Te vaak wordt “bak- en braadwerk” geleverd in plaats van kundig gesoldeerde verbindingen. Om de levensduur te verlengen kan zink op gevoelige plaatsen van een coating worden voorzien. Vraag hiervoor altijd advies aan de vakman.

Koper

In plaats van zink zien we ook vaak koper gebruikt voor goten en afvoeren. Dit heeft onderhoudstechnische voordelen: het materiaal is namelijk beter bestand tegen agressieve stoffen in het milieu, het corrodeert minder snel en gaat langer mee. Naast deze duurzaamheidsaspecten vinden sommige mensen het duurdere koper ook chiquer. Bij, historisch gezien, bescheiden bouwwerken is een dergelijk kostbaar materiaal echter niet altijd passend. Ook koperen onderdelen worden onderling met elkaar verbonden door solderen. Let wel op dat hiervoor andere soldeertin gebruikt wordt dan voor zink. Koper en zink mogen ook nooit binnen een-en-hetzelfde afvoersysteem gebruikt worden. Via het aflopende water en optredende

Laat het zover niet komen.

chemische reacties bespoedigen zij elkaars aantasting.

Blik in de goot

Regelmatige aandacht voor goten en afvoeren is noodzakelijk. Daar waar bouwwerken voorzien zijn van goten voorkomen deze dat hemelwater langs de gevels druipt en met opspatten het onderste deel van de gevel aantast. Daardoor wordt rotting van hout, roesten van ijzer en schade aan metsel- en voegwerk voorkomen. Let wel vanuit historisch en esthetisch oogpunt is het aanbrengen van goten, m.n. bij kleinere bouwwerken niet altijd gewenst. Bovendien als er goten zijn aangebracht, moet dat vakkundig gebeurd zijn en moeten ze ook regelmatig goed schoon gehouden worden. Anders kan de schade vanwege slecht functionerende goten en afvoeren vaak veel groter zijn dan zonder. Om het afvoersysteem goed te laten werken, is het noodzakelijk dat het schoon blijft. Als een goot of afvoerpijp verstopt raakt, kan er waterschade optreden. Vooral als de goten niet buiten de muur hangen, maar op de muur liggen. Daarom is het belangrijk om goten regelmatig schoon te maken. Het advies is om dit minimaal twee

keer per jaar, maar in de buurt van grote bomen vaker, te doen. Verstoppingen worden meestal veroorzaakt door (een combinatie van) bladeren, takken, bloeiwijzen, noten, mossen, zand, veren, dode vogels en andere dieren, uitwerpselen en zwerfvuil.

Soms kan een bolroostertje aan het begin van de afvoerpijp verstoppingen tegengaan, evenals het aanbrengen van gaas boven de goot. Maar ook dan blijft regelmatig controleren en schoonmaken nood-

zakelijk. Gebruik voor het schoonmaken geen metalen voorwerpen. Een plastic schepje of kunststof bloempot en een borstel van natuurlijk of synthetisch materiaal zijn wel geschikt.

TIPS

Klop opgewaaid daklood zo spoedig mogelijk terug in de juiste vorm. Controleer minstens twee keer per jaar (einde najaar en voorjaar) of goten en afvoerpijpen schoon zijn en grijp waar nodig in. Inspecteer, bijvoorbeeld tijdens het schoonmaken, of de gesoldeerde verbindingen geen scheurtjes vertonen en er geen ernstig uitgevreten plaatsen in het zink of koper te zien zijn.

Gebruik nooit harde en scherpe voorwerpen bij het bewerken of reinigen van lood, zink en koper. Zorg ervoor dat metalen onderdelen goed bevestigd zijn. Niet alleen uit constructief oogpunt, maar ook om de kans op diefstal te beperken. Vraag bij ingrijpende werkzaamheden met lood, zink of koper advies aan een (onafhankelijk) deskundige, zoals Monumentenwacht Limburg, ook om te beoordelen of werkzaamheden met voldoende kwaliteit zijn of worden uitgevoerd.

Los geraakte hemelwaterafvoer

Kruisen en Kapellen op Bisdomdag

De Stichting Kruisen en Kapellen in Limburg was zaterdag 15 oktober prominent aanwezig op de Bisdomdag 2016. In het kader van het Jaar van de Barmhartigheid waren zo'n 450 vertegenwoordigers van parochies in Limburg naar Abdij Rolduc in Kerkrade gekomen. Bisschop Frans Wiertz en hoofdaalmoezenier Wim van Meijgaarden hielden belangrijke inleidingen over de toekomst van de kerk in Limburg. 's Middags kon iedereen deelnemen aan verschillende workshops. De dag werd omlijst met een informatiemarkt met diverse stands.

Er waren boeken te koop, maar ook kaarsen, kelken en kazuifels. Tussen deze stands was ook de Stichting Kruisen en Kapellen aanwezig. Diverse bestuursleden hebben belangstellenden geïnformeerd over het werk van de stichting en nieuwe abonnees voor het tijdschrift Kapellen en Kruisen geworven. Op deze manier hebben we laten zien dat onze stichting midden in het kerkelijk leven in Limburg staat en dat de zorg voor het klein religieus erfgoed een manier kan zijn om geloofsverhalen door te geven aan een nieuwe generatie.

Voor in de agenda

De bedevaartkapel van Sint-Jozef in Smakt.

De contactdag voor lokale werkgroepen en contactpersonen wordt gehouden op zaterdag 22 april 2017 in Noord-Limburg, om precies te zijn in Smakt en Oostrum.

Na de ontvangst en de korte vergadering gaat het gezelschap naar de enige bedevaartplaats van Sint-Jozef in Nederland, en daarna wordt een bezoek gebracht aan de middeleeuwse kerk van Oostrum, van oudsher een Mariabedevaartplaats. Maria en Jozef dicht bij elkaar, op vier kilometer afstand! Een definitief programma komt nog.

De Lieve Vrouwkes van Limburg (11)

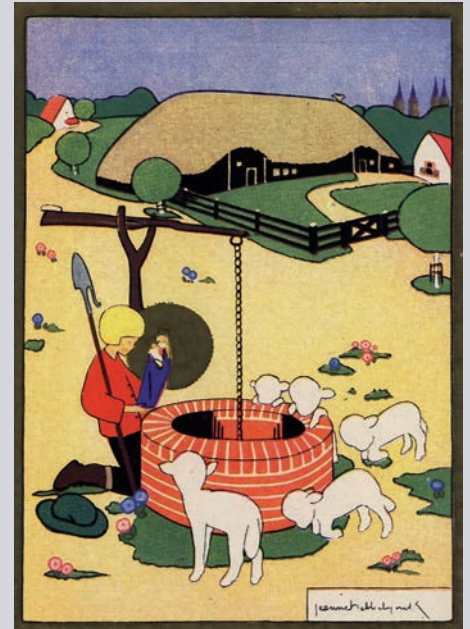
In het Heiligdomsjaar 1937 verscheen bij Uitgeversmaatschappij Ernest van Aelst te Maastricht-Vroenhoven een alleraardigst boekje “De Lieve Vrouwkes van Limburg”, waarin 21 kerken en kapellen worden beschreven, waar Maria op een bijzondere wijze vereerd wordt.

In deze Nieuwsbrief O. L. Vrouw in het Zand

Op een kwartier van Roermond ligt de vermaarde miraculeuze kapel van O. L. Vr. in het Zand, bediend door de Paters Redemptoristen. Daar wordt bewaard een mooi, klein wonderbeeldje van Maria, met 't Kindje Jezus op haar rechter arm. Hoe kwam dit beeldje hier? Vroeger was deze streek een uitgestrekt heideveld, gele grindheuvels, en hier en daar een eenzame hoeve, met strooien dak en lemen wanden. Daar dreef de herder zijn witte schaapjes door de purperen hei en putte nu en dan het heldere water uit een diepe donkere heideput. In de verte lag de stad en boven wallen en vestingmuren staken de torens op van 't oude Munster en menig kloosterkerkje.

Op zekere dag had de herdersknaap van de hoeve “Muggenbroek” wederom des morgens vroeg zijn kudde ter heide gedreven. Blijde schalde zijn horen over het golvend heuvel-land en luide blafte de hond. De dag was warm en tegen de middag had e knaap zijn kudde juist bij de put gedreven, die verscholen lag onder 'n prachtig schaduweik. Hier was het goed rusten! Uit zijn tas haalde hij een korst bruin brood, liet de put-mer zakken aan het lange koord en haalde langzaam het heldere frisse water naar boven. Maar wat was die emmer zwaar? Het is of hij een steen mee naar boven haalt en pas heeft hij de emmer op de rand van de put getrokken, of hij wordt bleek van verbazing. In de wateremmer lag een Maria-beeldje zó schoon, dat hij het uitschreeuwt van verwondering. Zelfs de hond springt op en de schaapjes dringen rondom de put, om mee te zien. Met zijn mouw veegt hij het beeldje schoon van zand en wier en loopt naar zijn meester, om de vondst te laten zien. Alles komt samengelopen, knechten en meiden en met open mond staart men 't wonderbeeldje aan. En enige dagen later had de timmerman een kastje gemaakt en daarin werd het beeldje

opgehangen aan de eikenboom. Maar mensen kunnen niet zwijgen! Ook de deken van Roermond, had van die wondere vondst gehoord en kwam eens wandelen naar Muggenbroek.... En 's avonds stond het Mariabeeldje reeds in de grote kerk te Roermond en huilde de herdersknaap in zijn bed van verdriet.. Maar toen hij 's morgens naar het lege boomkastje ging met zijn schaapjes, zag hij van verre reeds het beeldje blinken in de zon, met een glimlach van vreugde op het gelaat. Wat was dat knechtje toen blij! Wat huppelden toen zijn schaapjes! Nu besloot men dan ook een mooier heiligenhuisje te maken –een kappelletje van steen – en van alle kanten kwamen weldra de mensen kijken.... en bidden. Brede veldwegen liepen na enige jaren naar “het Zand” en de heide werd daar niet dor meer, want rond dat kleine Lieve Vrouwke groeide en bloeide alles en ook het kappelletje groeide uit tot een kapel en processies kwamen met wapperende vaandels, met zieken en ongelukkigen, die om genezing vroegen. En bruidjes droegen zware offerkaarsen mee, mooi versierd, dik als een boom. En als de Meimaand zingt door het land dan slaat ook “de kapel” haar zware poorten open, dan

komen weer, O Moeder uw kinderen. Ze verdringen zich om de Koningin daarbinnen, het zwemt en zoemt daar onder de hoge linden als bijenzwermen. Want waar Maria woont, daar bloeit zelfs het dorre zand.

Rond een in de 15de eeuw gebouwde buurtkapel ontwikkelde zich geleidelijk, waarschijnlijk pas in het begin van de 17de eeuw, een sterke Mariaverering. De oudste versie van de legende over de oorsprong van O.L. Vrouw in 't Zand dateert uit 1699 en is opgetekend door Joannes Gregorius Wilhelmi of Guilhelmi, van 1665 tot 1703 pastoor te Maasniel. Bijna een eeuw later wordt een uitvoeriger versie van de legende overgeleverd in een anoniem devotieboekje en werd het vinden van het beeldje vastgesteld op 'ten minsten in 't jaer 1435'. Pas laat in de 19de eeuw verschijnen uitgaven waarin de herder de naam Wendelinus krijgt. Deze Poolse edelman was zijn ouderlijk huis ontvlucht om in eenzaamheid als eenvoudige herder God te dienen. Op zekere dag haalde hij bij het drinken van de

schapen uit de put een Mariabeeldje omhoog. Hij plaatste het in een boom, waar het spoedig verering vond en wonderen bewerkte. Toen de pastoor van de stadskerk hierover hoorde, liet hij het beeldje zijn kerk overbrengen. De volgende dag echter was het beeldje op wonderlijke wijze teruggekeerd naar de boom bij de put. Zo gaf O.L. Vrouw te kennen dat zij daar, in 't Zand, vereerd wilde worden.

In 1610-1613 werd een nieuwe kapel gebouwd waarmee Roermond werd voorzien van een eigentijds bedevaartoord. De stad was de hoofdstad van het Overkwartier van Gelre, het enige Habsburgs en katholiek gebleven deel van het hertogdom Gelre. De grens tussen Gelre en het meer protestantse Gulik liep op slechts enkele tientallen meters van de Kapel in 't Zand. Daarmee leende die locatie zich bij uitstek voor een aan Maria gewijde cultusplaats.

In de 17de en 18de eeuw kwamen vooral de Roermondse en mensen uit de directe omgeving vragen om de bijstand van O.L. Vrouw in 't Zand. Deze kreeg dan ook in de 17de eeuw al de eretitel 'Hulp der christenen'. In de loop van de 18de eeuw werd ook de titel gangbaar waaronder Maria in Kevelaer werd aangeropen: Troosteres der bedrukten. In de 19de eeuw werd onder invloed van de redemptoristen aan deze beide titels nog een derde toegevoegd: Behoudenis der zieken.

Eind 18de eeuw zakte de devotie even in door politieke invloeden van Joseph II van Oostenrijk en de Franse bezetting. Als er godsdienstvrijheid is, komt de devotie ook weer voorzichtig op. In 1822 wordt een miraculeuze genezing gemeld en vanaf 1847 werd de devotie bevorderd door de paters redemptoristen, die zich in 1863 in een klooster naast de kapel vestigden. Tussen 1885 en de jaren 1930 kenden de bedevaarten hun hoogtepunt. Om de grote toeloop van pelgrims aan te kunnen, verrees in 1896 de huidige, neogotische kapel van architect Johannes Kayser over de oude heen, zodat de plechtigheden zo min mogelijk hinder zouden ondervinden van de nieuwbouw. In 1920 werd het devotionele complex van de Kapel in 't Zand uitgebreid met een kruiswegpark naar ontwerp van architect Pierre Cuypers met aanwijzingen van pater J.A.F. Kronenburg.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog namen velen hun toevlucht tot O.L. Vrouw in 't Zand. Vanaf het najaar van 1940 ver-

boden de Duitse bezetters openbare bedevaarten naar de kapel. In maart 1941 werd daarom een vredesnoeven ingevoerd voor het feest van Maria Boodschap (25 maart). In januari 1945 werd Roermond op last van de Duitsers geëvacueerd. Rector Alfons Strijbos vertrok met het genadebeeld in zijn koffer naar Leeuwarden waar het door bisschop Lemmens in de doopkapel van de Sint-Bonifatiuskerk werd geplaatst. Op 12 juni keerde het beeld weer terug naar Roermond. De evacués schonken in 1947 uit dankbaarheid voor de gastvrijheid een kopie van het beeld aan de Leeuwarders. De vredesnoeven werd na de oorlog voortgezet onder de titel 'Gebedsactie tot O.L. Vrouw in 't Zand'.

In de dan volgende periode nam het aantal grote bedevaarten af en kwam er geleidelijk een einde aan de verschillende parochiebedevaarten. In 1973 werd de verdwenen stadsprocessie wel weer nieuw leven ingeblazen. In de jaren tachtig van de 20ste eeuw ontstonden ook nieuwe vormen van verering. De sinti-bedevoort, jaarlijks in juni, is ontstaan in 1982 op initiatief van sinti Hannes Weiss. Sinds 1987 trekt er jaarlijks op de eerste zaterdag van oktober 's avonds een fakkelloftocht van de Roermondse kathedraal naar de Kapel in 't Zand, een initiatief van het jongerenplatform van het bisdom Roermond. Ook komen mensen individueel en het hele jaar door, en vooral in de meimaand, naar de Kapel in 't Zand.

Het beeldje zelf is afkomstig uit een atelier in Mechelen en kort na 1500 gemaakt. Het draagt als enige van de Nederlandse genadebeelden een 'bourrelet' op het hoofd, een oosters aandoende wrong van tot een krans gestrengelde banden, bezet met parels of edelstenen. Mgr. Paredis plaatste hierop in 1877 een zilveren kroon. Het beeldje was oorspronkelijk veelkleurig beschilderd. Het voetstuk, dat wolken voorstelt, is in bij een restauratie in 1866 aangebracht, toen ook de verdwenen handjes van het Kind werden toegevoegd. Het beeld werd voor die restauratie, net als veel andere genadebeelden, gekleed en versierd.

Eind oktober kwam dichter en oud-bestuurslid Wiel Oehlen naar Venray. Hij stortte de opbrengst van de bundel *Bissebeekse verzen* in een fonds, waaruit het namaken van beelden bekostigd kan worden.

Een jaar geleden werd de dichtbundel in kasteel Wijnandsrade ten doop gehouden. De Bissebeek is een nietig stroompje, dat tussen Hulsberg en Wijnandsrade ontspringt en in de Geleenbeek uitmondt. Inspiratiebron voor oud-bestuurslid Wiel Oehlen uit Voerendaal voor 64 pagina's verstilde en toegankelijke poëzie. Een aantal foto's van Jan Janssen z.g. uit Nuth lardeert het boekje. Wiel produceerde eerder zeven bundels en schrijft heemkundig werk.

In zijn tijd als bestuurslid raakte Wiel Oehlen gecharmeerd van het pionierswerk van de Stichting Kruisen en Kapellen in de gemeente Venray. Vrijwilligers maken daar in een souterrain onder een gymzaal kopieën van corpora van wegkruisen en heiligenbeelden uit de wegkapelletjes. Meestal lukt dat zo goed, dat de eigenaren het verschil tussen echt en namaak amper kunnen zien.

Men droeg de kennis via cursussen uit naar zusterverenigingen en in Europees verband naar de sociale werkvoorzieningen in Limburg. In 2011 was Venray daarom doel van een drukke provinciale contactdag.

De dichtbundel is een groot succes geworden, want de opbrengst is voldoende om een tijdlang stichtingen en particulieren in Limburg te steunen, die een origineel corpus of heiligenbeeld willen veiligstellen door dat te vervangen door een kopie. Hoewel men in Venray bijna alleen de materialen in rekening brengt, gaat het om een kostbaar proces vanwege de dure kunststoffen die nodig zijn. Het fonds wil daarom een gedeelte van de kosten vergoeden, mits de eigenaar de rest voor zijn rekening neemt. Zo wordt de financiële drempel verlaagd om tot een replica te komen.

De provincie Limburg mag blij zijn met een dergelijk particulier initiatief om het klein religieus erfgoed in stand te houden. Hopelijk vindt het idee navolging; er valt nog genoeg werk te verzetten om dat bezit te redden.

AANDACHTSGEBIEDEN BESTUURSLEDEN

Onze stichting Kruisen en Kapellen in Limburg telt 16 bestuursleden. Behalve de voorzitter hebben alle bestuursleden hun "aandachtsgebied" in portefeuille. U kunt voor vragen opmerkingen en raad terecht bij het bestuurslid dat voor uw plaats verantwoordelijk is. Stuur bij voorkeur een e-mail zodat uw vraag of opmerking goed gedocumenteerd is en vastligt.

Voorzitter:

Matheu Bemelmans

tel: 0475 38 68 91

e-mail: skkl@bisdom-roermond.nl

Regio Noord-Limburg			
Mook en Middelaar, Gennep, Bergen, Venray	Koos Swinkels	0478 58 46 31	koos.swinkels@gmail.com
Horst aan de Maas	Jos Jenniskens , <i>secretaris</i>	077 39 82 948	josjenniskens@home.nl
Peel en Maas	Ton Boots	077 46 51 103	tonwil@home.nl
Beesel, Venlo	Wim van Diepen , <i>penningmeester</i>	077 47 51 987	wimvandiepen@home.nl
Regio Midden-Limburg			
Roerdalen, Roermond	Wim Clout , <i>vice-voorzitter, redacteur</i>	0475 31 12 92	wjclout@zonnet.nl
Nederweert, Weert	Alfons Bruekers	06 2237 1484	abruekers@hetnet.nl
Leudal	Jos Backbier	0475 44 03 30	j.backbier@home.nl
Maasgouw, Echt-Susteren	Lei Peeters	0475 55 15 15	l.peeters@gemeentemaasgouw.nl
Regio Westelijke Mijnstreek			
Nuth, Schinnen, Beek, Valkenburg aan de Geul	Sander van Daal , <i>redacteur</i>	06 2519 0455	sc.van.daal@gmail.com
Sittard – Geleen, Stein	Peer Boselie	046 45 82 207	peer.boselie@gmail.com
Regio Heuvelland			
Maastricht, Meerssen	Toon Jenniskens	043 34 76 206	toon.jenniskens@ziggo.nl
	Hannes van Roosmalen	043 32 50 171	jepvroosmalen@home.nl
Gulpen-Wittem, Voerendaal	Chris Willems	045 57 51 390	chr-willems@planet.nl
Eijsden-Margraten, Vaals	Hay van Boekhold	043 45 73 378	yahvanb@gmail.com
Regio Parkstad			
Heerlen	Harrie Kuijpers , <i>archivaris</i>	045 54 15 628	h.kuijpers@home.nl
Brunssum, Kerkrade, Landgraaf, Onderbanken, Simpelveld	Ed van Gelder	045 52 59 107	ed.van.gelder@online.nl

